

Hacettepe Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü

**CUMHURİYET
TARİHİ
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ**

Yıl 4 . Sayı 7 . Bahar 2008

YÖNETİM YERİ:
Hacettepe Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü
Beytepe- ANKARA 06532
Tel: 0312 297 68 70 Faks: 0312 299 20 76
Web: www.ait.hacettepe.edu.tr
E-posta: ctad.hacettepe@gmail.com
Tel: 0312 297 68 70/123

CUMHURİYET TARİHİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ISSN 1305-1458

Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nce yılda iki kez yayınlanan yaygın süreli hakemli bir dergidir.

Basıldığı Yer: Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Basımevi
06100, Sıhhiye, Ankara
Tel: 0312 310 9771

Basım Tarihi: 04 Şubat 2009

Dergiye gönderilen yazı ve fotoğraflar iade edilmez.
Bu dergide yayınlanan yazılardaki fikirler yazarlara aittir.

II. Meşrutiyet Döneminde Ayrılkçı Bir Rum Cemiyeti: Adelfiya

Bülent BAKAR

Marmara Üniversitesi

BAKAR, Bülent, II. Meşrutiyet Döneminde Ayrılkçı Bir Rum Cemiyeti: Adelfiya. *CTAD* Yıl 4, Sayı 7 (Bahar 2008), 23-46.

II. Meşrutiyetin ilân edilmesiyle Osmanlı devletinde bütün unsurların hürriyet ve kardeşlik içinde yaşayacağı, devletin problemlerinin kısa sürede çözüleceği ümit edilmiştir. “Osmanlılık” kimliği etrafında toplanılacağı beklentisi, ilerleyen aylarda hayal kırıklığıyla sonuçlanmaya başlamıştır. Devletin hızla dağılma sürecine girdiği bu dönemde bazı cemiyetlerin ayrılkçı faaliyetlerde bulunduğu görülmüştür. Bunlardan birisi de Trakya’da ortaya çıkan *Adelfiya* isimli bir Rum cemiyetidir.

Anabitar Kelimeler: İkinci Meşrutiyet’te Rum tebaa, Adelfiya, Trakya, Rum ihtilâlciler

BAKAR, Bülent, A Separatist Greek Society in the Second Constitutional Period: Adelfia. *CTAD* Yıl 4, Issue 7 (Spring 2008), 23-46.

Proclamation of the Second Constitution in 1908, heightened the expectations that all ethnicities of the Ottoman Empire would live together in freedom and fraternity and the problems involving different ethnicities would be solved peacefully. However the expectation of union of all ethnicities around the all encompassing “Ottoman identity” resulted in a great failure and disappointment. Then, the empire entered into a phase of swift disintegration during which, many separatist societies were founded. One of which was Adelfia, a Greek separatist society founded in Thrace.

Key Words: The Second Constitution, Adelfia, Thrace, Greek revolutionaries.

Giriş

Osmanlı Devleti’nin Balkanlarda hakimiyet kurmasından sonra Yunanistan yaklaşık 400 yıl Türk egemenliğinde kalmıştır. 1789’daki Fransız ihtilâlinin dünya siyasetine kazandırdığı yeni fikirlerin ve gelişmelerin etkisi Yunanistan’da da görülmüştür. 18. yüzyılın sonlarından itibaren, ihtilâlciler bazı Rum cemiyetleri ortaya çıkarmıştır.¹ Bu cemiyetler içinde en etkili olanı 1814 yılında Odessa’da kurulan

¹ Yunanlı şair ve düşünür Rıgas Velestinlis Ferraios’un 1796’da Viyana’da kurmaya çalıştığı ilk *Eteryia* (Dernek) teşebbüsü Avusturya’nın aldığı tedbirler neticesinde başarısızlıkla neticelenmişti. Ayrıca 1800’lerin başında Athena, Hotel Grec, Finiks gibi cemiyetlerin kurulduğu da

Filiki Eterya (Dostlar Cemiyeti) olmuştur. Filiki Eterya, Osmanlı devletine karşı Rumları ayaklandırmak ve mümkün olursa Balkan milletlerini de bu ayaklanmaya dahil etmek amacını gütmüştür.² Filiki Eterya'nın çalışmaları, Rusya başta olmak üzere Batılı devletlerin Osmanlı devleti aleyhine bir politika izlemeleri ve Rumlara her türlü desteği vermeleri, ayrıca Osmanlı'nın bazı iç sorunlarından kaynaklanan nedenlerle³ 1821'de Mora'da başlayan isyan giderek genişlemiş, 1826'dan sonra İngiltere ve Rusya'nın beraber hareket ederek bu meselede belirleyici rol üstlenmeleriyle süreç Osmanlı devletinin aleyhinde gelişmiştir. 1828 yılında Rusya'nın Osmanlı devletine savaş açması ve ardından gelen yenilgi, 1829'da Edirne Antlaşması'nın imzalanması ve Osmanlı devletinin Yunanistan'ın bağımsızlığını kabul etmesi sonucunu getirecektir.⁴ Bağımsız bir Yunan devletinin ortaya çıkması Osmanlı devletinin dağılmasında önemli bir başlangıç noktası teşkil etmiştir. Böylece bu gelişme diğer unsurlar için de misal oluşturmıştır.

Yunanistan'ın kuruluşundan sonraki politikasını *Megali İdea* (:Büyük Emel) hayali yönlendirmiştir. Megali İdea, açıkça Osmanlı devletini hedef almaktaydı. 1844'te Yunanistan Meclisi'nde konuşan politikacı John Kolettis, bu konuyla alakalı şu ifadeleri kullanmıştır:

Yunanistan Krallığı, Yunanistan değildir; Yunanistan'ın sadece bir parçası, en küçük, en yoksul bir parçasıdır. Yunanlılar, sadece Krallık içinde oturanlar değildirler, aynı zamanda Yanya'da ya da Selanik'te, Serez'de ya da Edirne'de, İstanbul ya da Trabzon'da, Girit ya da Sisam Adası'nda, Yunan tarihine ya da Yunan ırkına bağlı başka yerlerde oturanlar da Yunanlıdır. Hellenizmin iki büyük merkezi vardır. Krallığın başkenti Atina'dır. İstanbul, büyük başkent bütün Yunanlıların kenti, düşü, umududur.⁵

Yunanistan'ın genişleme politikası sonuç vermeye başlamış, 1864 ve 1881 yıllarında Osmanlı devleti aleyhine topraklarını büyütüştür. 1894 yılında Atina'da *Etniki Eterya*⁶ (Millî Cemiyet) kurulmuştur. Megali İdea'yı

bilinmektedir. Bkz. M. Murat Hatipoğlu, *Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1988, s. 5-7.

² Hatipoğlu, *age.*, s. 8-10.

³ Mesela, Mora'da önemli bir güç ve otorite olan Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa'nın İstanbul merkez ile yaşadığı sorunlar isyancılar için bulunmaz bir fırsat olmuştur. Ali Paşa'nın haksızlığa uğradığını düşünüp isyân etmesiyle, üzerine Hurşit Paşa kumandasında kuvvet gönderilmiş, yaşanan bu karmaşayı gören Rumlara harekete geçmek için uygun zamanın geldiğini düşünmüşlerdir, ayrıntı için bkz. Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, Cilt V, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988, s. 110-112.

⁴ Karal, *age.*, s. 121.

⁵ Michael Llewellyn Smith, *Yunan Düşü*, Çev. Halim İnal, Ayraç Yayınları, Ankara, 2002, s. 17.

⁶ Türk-Yunan ilişkileri üzerinde önemli çalışmaları olan M. Murat Hatipoğlu, 1814'te Odessa'da kurulan Filiki Eterya ile 1894'te Atina'da teşkil edilen Etniki Eterya'nın karşıt olduğunu belirterek, haklı olarak bu iki cemiyetin farklı örgütler olduğu uyarısında bulunmaktadır, Hatipoğlu, *age.*, s. 8.

gerçekleştirmeyi hedefleyen Etniki Eteryaya, faaliyetleriyle 1897 Osmanlı-Yunan savaşının çıkmasında önemli pay sahibi olmuştur. 1897 Savaşı, Osmanlı devletinin zaferiyle bitse de, büyük devletlerin himayesi altında olan Yunanistan önemli bir kayıp ile karşılaşmamıştır.

Bu dönemden sonra özellikle Makedonya ve Girit gibi yerlerde Rum komitelerinin tedhiş hareketleri ön plana çıkmıştır. Bu komiteleri yönlendiren ve yöneten örgütlü güç ise Etniki Eteryaya olmuştur.

İkinci Meşrutiyetin İlânı

Osmanlı devletinin varlığını devam ettirebilmesinin ancak meşrutiyete dayalı bir sistem ile mümkün olabileceğini düşünen Tanzimat dönemindeki aydın topluluğu Yeni Osmanlılar diye adlandırılmıştır. Devleti kurtarma çabaları kapsamında ortaya çıkan bu akım, anayasalı bir rejimin ve yürütmeyi denetleyecek bir meclisin kurulmasını gerekli görmekteydi. Padişah Abdülaziz'in tahttan indirilmesinden sonra tahta çıkarılan V. Murat'ın ruhsal durumunun bozulması üzerine bu kez taht, meşrutiyeti ilân edeceği sözünü veren II. Abdülhamid'e kalmıştı. 23 Aralık 1876'da Anayasa metni, Padişah II. Abdülhamid tarafından kabul ve ilân edilmiştir. Seçimlerden sonra 19 Mart 1877'de toplanan Meclisin ömrü az olmuş ve kötü giden savaş şartlarında Rus ordularının Yeşilköy'e yaklaştığı ve muhalefetin Padişaha odaklandığı bir dönemde Meclis, 14 Şubat 1878'de Padişah tarafından tatile sokulmuştur.⁷

I. Meşrutiyet olarak adlandırılan bu dönem kısa sürmüştür. Bundan sonra meşrutiyet taraftarları faaliyetlerini daha çok Avrupa'da yürütmüşlerdir. Jön Türkler olarak tanımlanan muhaliflerin amacı, meşrutiyet yönetiminin yeniden tesis edilmesi olmuştur. Selânik'te teşkilâtlanan ve güçlenen İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin çabaları ile II. Abdülhamid, 23 Temmuz 1908'de meşrutiyeti ikinci defa ilân etmek durumunda kalmıştır.

İttihat ve Terakki Cemiyeti, *ittihâd-ı anâsır*- (farklı) din ve dilden unsurların birliği- politikası uygulanarak, 'Osmanlı' kimliği altında bir araya gelineceğini ve Osmanlı Devleti'ndeki çözülmenin durdurulabileceğini ümit etmekteydi. II. Meşrutiyetin ilânı, müslim-gayrimüslim bütün unsurlarda büyük sevinç ve heyecan yaratmıştır. Basında⁸ çıkan yazılarda meşrutiyetin faziletlerinden bahsedilmiş ve yine ittihâd-ı anâsır düşüncesi ön plana çıkarılmıştır. Özellikle Türk basınındaki yazılarda, meşrutiyet konusunda iyimser bir bakış açısı gözükmemekte ve meşrutiyetin ilânından çok şey beklendiği anlaşılmaktadır. Basındaki haberlerde, Osmanlı devletinin Rumeli topraklarında yaşayan Rum, Bulgar ve Sırp vatandaşların meşrutiyet idaresi altında adalete kavuşacakları ve

⁷ Bülent Tanör, *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*, Der Yayınları, İstanbul, 1992, s. 123-128.

⁸ Dönemin gazetelerinden *Tanin* incelenmiştir. Dipnotlarda tarih belirtirken milâdi takvime çevrim yapılmıştır.

böylece dış tesirlerden etkilenmeyecekleri, hatta Balkan yarımadasında muhtemel bir savaş tehlikesinin atlatıldığı belirtiliyordu.⁹

Yine bütün unsurların menfaatinin Osmanlı kimliği altında yaşamak olduğu belirtilerek, bu hassas konuya dikkat çekiliyor ve eşit haklar için uyarı yapılıyordu.¹⁰ 1908 sonbaharında seçimlerin yaklaşmasıyla¹¹ beraber Türk basınının bazı Rum gazetelerinden şikâyet ettiği de görülmüştür. Rum gazetelerinden *Proodos*'un seçim çalışmalarında Rumlar aleyhine oyunlar oynandığını yazması üzerine, bazı Rum gazeteleri kışkırtıcılık yapmakla suçlanmış ve şu ifadelere yer verilmiştir:

Hürriyet gelince en büyük emel, bütün unsurların aynı haklara sahip eşit vatandaşlar olarak yaşamastıydı. Jön Türkler bu amaca ulaşmak isterken, samimî olarak kollarını gayrimüslim vatandaşlara açmışlardı. İnsafılı gayri müslim vatandaşların da aynı hisleri müslim unsur için duyduğu şüphesizdir. Fakat her neden ise Rum matbûatının bazısının neşriyyâtı hayret vericidir.¹²

Bazı Rum basınının yayınlarından duyulan rahatsızlık sadece Türk basını ile sınırlı kalmamıştır. Bu mesele, seçimlerden sonraki aylarda, 1909 ilkbaharında Meclise aksetmiştir. Matbuat Mitingi'nden seçilmiş bir heyetin, Sadarete sunduğu 25 Mart 1909 tarihli bir yazıda, *Levant Herald*, *Proodos* ve *Neologos* gazetelerinin yayınlarında ciddi ayrımcılık yapıldığı ve Osmanlılık namına iyi niyet ve memleketin selâmeti sevgisinden yoksun yayına eğilim gösterildiği ifade ediliyordu. Bunun üzerine 27 Mart 1909'da Meclis'teki gündem Sadrazam Hüseyin Hilmi Paşa'nın konuyla ilgili gönderdiği bir tezkerenin okunması ile açılmıştır.¹³ Böylece birkaç ay önce sevinçle ve büyük ümitlerle başlayan hürriyet dönemi, zaman içinde şüphelerin belirdiği bir çizgiye gelmeye başlamıştır.

⁹ *Tanin*, 6 Ağustos 1908, "Kuvvetli Türkiye. Rumeli cihetindeki Rum, Bulgar ve Sırb vatandaşlarımız kuvvetli bir Osmanlı meşrûtiyyet idâresi altında adâlete nâil olunca isyân etmeyecekler ve dış te'sirlerden tahrik edilemeyecekler. ...Meşrûtiyyet idâresi Osmanlılar için işte böyle mes'ûd bir devre-i huzûr ve sükûnun hâtimesi olacağı gibi Avrupa âfâk-ı siyâsiyesini saran harb bulutlarının da dağılmasını intac edecektir. Balkan şibh-i cezîresi her an feverâna müheyâ bir yanardağ demektir. Avrupa kabineleri bu yangını tutuşturmak için bütün mahâret-i siyâsiyeleriyle kuvvetlerini sarf ediyorlardı. Burada peydâ olacak yangının bütün Avrupa'yı tutuşturacağı şübhesiz idi. Balkan şibh-i cezîresinin bu kadar büyük bir ehemmiyeti vardı".

¹⁰ *Tanin*, 30 Ağustos 1908, "Anâsır-ı Osmaniyye. ...Anâsır-ı Osmaniyye "Osmanlı" nâmı altında müsâvi hukuk ile tevhid edilmeyecek olursa her biri muhtelif emel ta'kib etmeye başlar".

¹¹ 1908 yılındaki seçimler Kasım-Aralık ayları içinde yapılmıştır, bkz. T.Z. Tunaya, *Hürriyetin İlanı*, Baha Matbaası, İstanbul, 1959, s. 24.

¹² *Tanin*, 27 Ekim 1908, "Rum Matbûâtı. ...Matbûât bir milletin tercümân-ı efkârı olduğuna göre Rum vatandaşlarımızdan bir kısmının efkârı bu kabil neşriyyâta tevâfuk ettiği hükmü etmek lâzım gelir ise de biz kendilerinde daha derin bir fikr-i siyâsi bulunduğuna emîn olduğumuz için şu gazete fukarâlarını kendilerinin fikr-i hakikatleri olarak kabûl etmek istemeyiz."

¹³ Orhan Koloğlu, *1908 Basın Patlaması*, Bas-Haş Yayinevi, İstanbul, 2005, s. 95-99.

Adelfiya Cemiyeti

II. Meşrutiyet ile birlikte, Osmanlı devletinin her yerinde bir çok cemiyet ortaya çıkmış ve bir cemiyetleşme dönemi başlamıştır. Bu cemiyetler içinde sosyal cemiyetler, azınlık cemiyetleri, öğrenci cemiyetleri, meslek cemiyetleri ve kadın cemiyetleri bulunmaktaydı.¹⁴ Başlangıçta, hürriyet ortamında gelişen bu sosyal hadiseden endişe duyulmasını gerektirecek bir neden gözükmemekteydi. Bununla beraber, ilerleyen aylarda ihtilâlciler amaçlar güden bir takım yapılanmalar dikkati çekmeye başlamıştır.

Nisan 1909'daki Adana olayından sonra dikkatlerin Ermeni komitelerinin üzerine yoğunlaştığı sırada 22 Haziran 1909 tarihinde Edirne vilâyetinden Dahiliye Nezâreti'ne gelen bir telgrafta, Cısr-i Ergene¹⁵ istasyonunda ele geçen bazı silahlardan bahsedilmekte ve tahkikat için olay yerine giden polis komiserinin bu konudaki raporunun ve cemiyete ait ele geçen bir talimât suretinin evrakın ekinde (*Lef*) arz edildiği ifade edilmekteydi.¹⁶ Tahkikat neticesinde Edirne Merkez Polis Komiserliği'nin hazırladığı raporda gelişmeler şu şekilde izah edilmiştir:

Cısr-i Ergene istasyonuna 4 Haziran'da gelen iki sandık, istasyon memuru Polis İsmail Hakkı Efendi tarafından şüphe ile karşılanmış ve inceleme sonucunda sandıkların altında saklı 25 adet Gra tüfeği olduğu anlaşılmıştır. Tahkikatın derinleştirilmesinden sonra sandıkları istasyona arabacı Sotirik'in getirdiği ortaya çıkmıştır. Sotirik, yaptığı açıklamada Cısr-i Ergene'de oturan Kavacık köyü öğretmeni Karakaş Yorgi'nin kendisini bularak yumurtacılık yapan Ganozlu Nikola'nın mağazasında sandıkların hazırlandığı, sonra da Yorgi'nin evinden iki sandık almasının istendiğini söylemiştir. Yorgi'nin tutuklanması ve evinin aranması neticesinde her biri 5 adet olmak üzere 100 paket toplam 500 adet Gra tüfeği ile yarım çuval kurşun, tercüme edilmesiyle Yunan cemiyeti nizâm-nâmesi olduğu anlaşılan evraklar ve bazı zararlı Yunan şarkıları elde edilmiştir. Yorgi, tüm bu delillere rağmen hakkındaki suçlamaları inkâr etmiştir. Arabacı Sotirik'in tekrar sorgulanmasında, öğretmen Yorgi'nin Yunan cemiyeti fesat komitesi şube reisi olduğu ve Cısr-i Ergeneli Haralambos'un dahi cemiyetin üyelerinden olduğu ve silahların Kavacık (?), Tırnova (?), Girebuna (?)¹⁷ köylerindeki evlerde saklandıklarını itiraf etmiştir. Haralambos'un evinde yapılan aramalarda bir şey elde edilememişse de

¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Birinci, *Hürriyet ve İhtilâf Fırkası*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1990, s. 24-27.

¹⁵ Bugün Edirne'nin Uzunköprü ilçesi. Bkz. Nuri Akbayar, *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, İstanbul, 2001, s. 33.

¹⁶ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi* [BOA, İstanbul], *Dahiliye Nezâreti Mubaberât-ı Umumiye İdaresi* [DH.MUİ], 10-2/31, lef 2.

¹⁷ Bahsi geçen bazı köylerin bugünkü isimleri ve nereye bağlı oldukları hakkında bilgi tespit edilememiştir.

Yorgi'nin evinde yapılan aramalarda bulunan bir defterde isimleri yazılı olan Kavacık köyü Papazı Aleksandri, Mihal oğlu Tanaş, Mihal oğlu Yorgi, Zişo oğlu Diho dahi her ne kadar komite ile alakalarını inkâr etseler de tutuklanmışlardır. Öğretmen Yorgi de Nisan ayında Yunan cemiyetine girdiğini kabul etmiştir. Yorgi, maksatlarını Bulgarlar aleyhine isyan etmek olarak açıklamıştır.

Daha sonra Yunan tebasından olduğu anlaşılan komisyoncu Erkiropulos Hristo'ya yapılan bir sorguda önce inkâr etse de sandıklarla alâkasını daha sonra kabul etmiştir. Hristo'nun sorguda söylediği bazı mektuplar elde edilememiş, bu sırada yine Hristo namına İstanbul Galata'dan Alekoyadi Aksatopulos tarafından Kırkkilise'de¹⁸ Yosef Atanasyadis namına bir sandık gönderilmiş, sandığın altında 4 çift, 1 av tüfekleriyle, 2 Karadağ ve 4 muhtelif çapta revolver ve 4 kutu fişek elde edilmiştir.

Tırnova Köyü'nde Polizo'nun evinde yapılan aramalarda 15 adet Gra fişegi elde edilmiş ise de kendisi firar etmiştir. Yine komiteye katıldığı anlaşılan Yunan tebasından ve Amaviha hayat sigorta acentesi memuru Sibil dahi kaçmıştır.

Cereyan eden tahkikat, elde edilen Yunan cemiyeti nizâmnamesi, değişik evraklar ve silahlar göz önüne alındığında komitenin genel merkezinin Yunanistan'da olduğu tespit edilmiştir. Yine yapılan tahkikat ile, cemiyet mensuplarına dağıtılmak üzere gönderilen silahların Saros sahillerinde zabitanın bulunmamasından istifadeyle getirilerek, Girebuna, Kavacık ve Tırnova köyleri üzerinden sevk edildiği anlaşılmıştır.¹⁹

Edirne vilâyeti dahilinde bir 'fesat cemiyeti'nin ortaya çıkarılması hadisesi basında da yankı bulmuştur. Cemiyet hakkında oldukça ayrıntılı bilgilerin yer aldığı haberin aynen verilmesi uygun olacaktır. Haber şu şekildedir:

Edirne'de Rum ihtilâl komitesi

Uzunköprü'de keşf edilen "Adelfiya" Cem'iyeti

Garib bir yumurta sandığı-ilk tahkikat-komitenin programı-Adelfiya ihtilâl komitesi-Rum köy papazlarının tahrikâtı-meclis-i belediyye ve idâre a'zâları da beraber!

Edirne Vilâyeti'nde ahîren vasi nisbette teşkilâtı hâiz bir Rum ihtilâl komitesi meydana çıkarılmıştır. Bu komite Adelfiya yani uhuvvet²⁰ ismini hâiz olup, maksad ve sûret-i teşkiline dâir ele geçirilen bir programa nazaran ma'rûf Etniki Eteryâ nâmındaki Yunan cem'iyet-i fesâdiyyesinin bir şu'besidir. Adelfiya cem'iyetinin meydana çıkarılması garib bir sûrette vuku' gelmiştir. Uzunköprü'den Babaeski'ye nakl edilmekte olan yumurta sandıklarının kalınlığı polisin nazar-ı dikkatini celb eder. Sandık muâyene

¹⁸ Bugün Kırklareli ili. Bkz. Akbayar, *age.*, s. 99.

¹⁹ BOA DH.MUİ. 10-2/31, lef 3/1-3/2.

²⁰ 'Adelfiya'nın *uhuvvet*, günümüz Türkçesiyle "kardeşlik" anlamına geldiği belirtilmektedir. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük*, Aydın Yayınevi, Ankara, 1988, s. 1344.

olunca içinde katı bir şey bulunduğu hissedilir. Nihayet sandıktan yirmi beş adet Gra tufengi çıkar. Şu garib sandığı istasyona gönderen zevâtin kim olduğu tahkik olunur. Meclis-i belediyye a'zâsından olduğu ortaya çıkar. Şimendüfer ücretini veren zât ise Uzunköprü Kaymakam Muâvini Yani Efendi'dir. Vak'a, Edirne'ye aks edince tahkikat icrâsı için bir komiser gönderilir. Komiser icrâ' ettiği tahriyyâtta Adelfiya nâmında bir cem'iyetin icrââtına dâir bir program ile yirmi deste kadar fişek, bir çuval kurşun bulur. Fakat el altından icrâ' edilen tahkikat mes'elenin zâhîrde görüldüğünden pek çok ziyâde hâiz-i ehemmiyet olduğunu isbât ettiği cihetle ta'mik-i tahriyyât için Edirne Jandarına Kumandan Vekili Âsım Bey, Uzunköprü'ye i'zâm edilmiştir.

Âsım Bey tarafından icrâ' edilen tahkikat, Uzunköprü'de bir takım erbâb-ı fesâdın tasavvurât-ı hâin-ânelerini kâmilten meydân-ı sübûta çıkarır. Âsım Bey tarafından derdest ettirilen eşhâs kendilerine ta'limât verdiğini, teşvikat icrâ' ettiğini haber verirler. Bu sâyede hangi köylerde teşkilât icrâ edildiği haber alınır. Tahkikat köylere teşmîl olunur. Köylüler tahkikat şâyiası üzerine silâhları gömmüş olduklarını i'tirâf ile sakladıkları mahalleri haber verirler. Hafriyyât neticesinde bu silâhlar elde edilmiştir.

Program:

Adelfiya cem'iyet-i fesâdiyyesinin elde edilen programının bir sûretini birkaç gün sonra aynen neşr edeceğiz. Şimdilik şu kadar söyleyebiliriz ki cem'iyet köylerde a'zâsı üçten on kişiye kadar olmak üzere şu'beler teşkil eylemişlerdir.

Köylerin papazları bu cem'iyete dâhildirler. Cem'iyete girenler üç kişiden mürekkeb bir hey'et-i tahlîfiyye huzûrunda tahlîf²¹ olunmaktadırlar. Köy papazları bu hey'et-i tahlîfiyyeye riyâset ediyorlar. Artık geliniz de Rum papazlarına ve Rum Patrikhânesine i'timâd ediniz!

Adelfiya cem'iyet-i fesâdiyyesinin ta'kîb ettiği maksad bütün ahâlîyi teslîh ederek hîn-i hâcette verilecek emir üzerine dâhilde bir iğtîşâş ve ihtilâl çıkarmaktan ibârettir. Girid'de neşr olunan gazeteler Yunanistan ile Türkiye arasında bir harb zuhûr ederse Osmanlı Rumlarını ihtilâlde da'vet etmekte olduklarından bu gazete sütûnlarındaki teşvikat ile Uzunköprü cem'iyet-i fesâdiyyesinin ta'kîb ettiği program arasındaki tevâfuk pek göze çarpıyor. Hele bu fesâd cem'iyetlerine Rum papazlarının ön ayak olması va'zların Papazlar tarafından tahlîf edilmesi ikide birde hiç münâsebet yok iken bir çibanbaşı koparmak isteyen Patrikhânenin protestolarını tahattur etmemek kabil olmuyor.

Mevkuffin:

Adelfiya cem'iyet-i fesâdiyyesinin meydâna çıkarılması üzerine otuz kişi kadar taht-ı tevkîfe alınmıştır. Bunların içinde meclis idâre ve belediyye a'zâları da vardır. Mevkuffinden birisinin Yunanlı olması hasebiyle Yunan

²¹ Yemin ettirme, and içme. Devellioğlu, s. 1219.

Konsolosu ağız açmak istemişse de eski devrin geçtiğini görerek sükûta mecbûr olmuştur.

İdâre-i örfiyye:

Uzunköprü'de idâre-i örfiyye i'ân olunacağını zannediyoruz.²²

Basın haberinde de görüldüğü gibi, sivil şahısların dışında resmî görevi olan bazı kişiler de cemiyet ile ilgili bulunmuş ve tutuklanmışlardır.

Adelfiya Cemiyeti'nin Nizâmnâmesi

Tahkikat çerçevesinde yapılan aramalarda cemiyetin Rumca nizâmnâmesi ele geçirilmişti. Rumca metin tercüme edilmiş ve ilgili yerlere gönderilmiştir. Fakat tercümenin iyi olmadığını ve bir nevi özet şeklinde olduğunu belirtmek gerekmektedir. Adelfiya'nın nizâmnâmesi şöyledir:

№ 1

Yunan Cemiyeti Nizâmnâmesi

Yunan cemiyeti gizli şahıslardan olup, bu cemiyetin üyeleri "Adelfi" yani kardeşlik olarak adlandırılır.

№ 2

Maksad

Yunan cemiyetinin maksadı bütün Yunan menfaatlerini yani Yunan cemiyetlerini güçlendirmek, idare etmek ve her nerede bulunursa bulunsun bütün Yunan cemiyetlerinin ilişkilerini kuvvetlendirmektir.

№ 3

Bu maksat aşağıda yazılı vasıtalarla gerçekleştirilir. Şöyle ki;

1. madde: Usul dairesinde taassub şarttır.
2. madde: Yunan cemiyetinin genişlemesi ve muhafaza olunması şarttır.
3. madde: Gerekli ateşli silahların ve diğer savaş aletlerinin tedarik edilmesi çaresini bulmak ve gerektiği takdirde adam ve eşya gizlemek.
4. madde: Cemiyetin çoğalması ve icap ettiği anda silaha sarılmak.
5. madde: Yunan emelleri için ticaret ve maliyeye karşı iktisadî faaliyetler yürütmek.
6. madde: Haberleşme sisteminin kurulması.
7. madde: Cemiyetin büyümesi için gerekli önlemleri düşünmek.
8. madde: Yerli şubeler için gerekli desteğin verilmesi.
9. madde: Tercüme edilememiştir.
10. madde: Yunanlıların haklarını savunan gazetecilerin korunması.
11. madde: Şubelerin reisleri üç sene müddetle kardeşler tarafından tasdik edilir.

²² *Tanin*, 1 Temmuz 1909, ve bkz. EK 1.

№ 4

Yemin

Yemin ettirilecek kimse mukaddes İncil-i şerif ile mukaddes tasvirlere karşı şu şekilde yemin edecektir: “Bugünden itibaren gizli olarak Yunan cemiyeti merkezine kardeşlik usulüyle bütün kuvvetim ve canımla ve ölünceye kadar söz konusu cemiyeti himaye edeceğim ve her emrine uyacağım ve hayatım oldukça bu cemiyete fedâi ve kurban olacağım. Eğer yeminimi inkâr edersem, lanetleneyim ve ölmeyi kabul ederim”.

19. madde: Kardeşlik yemini cemiyetin emri üzerine Papaz ve bazı kardeşler huzurunda verilir.²³

Kardeşlik Mecburiyeti:

20. madde: Nizâmnâmeğe göre cemiyete dahil olan herkes kardeşliğe destek olmak zorundadır.

- Cemiyete dahil olanlar ayrılamazlar.
- Herkes kendine verilecek emirleri yerine getirmek zorundadır.
- Üyelerden herkes, bildiği kardeşlerine saygı göstermek ve onlara danışmak mecburiyetindedir.
- Ma’nen ve maddeten lüzûmlu ve mühim haber alacak herkes cemiyete ve kardeşlerine haber verecektir.
- Herkes kendi payına düşen nakdî yardımı düzenli göndermek zorundadır.

21. madde: Cemiyetin vereceği cezalara aittir.

24. madde:²⁴ Para cezasından idama kadar hüküm verilebilir. Bu cezalar cemiyetin genel merkezinde kararlaştırılır. Casus idam cezasına mahkum olur. Casus, cemiyetin esrarını meydana çıkaran veyahud cemiyete zarar veren kişidir. İdam cezasının yerine getirilmesi genel merkezin onaylamasından sonra gerçekleştirilir.²⁵

Cemiyetin nizâmnâmesi aynı şekilde basında da yer bulmuştur. Gazete haberinde daha iyi bir tercümenin gerektiği üzerinde durulmuştur.²⁶

²³ Nizâmnâmenin Rumca metninde de yemin kısmından sonra 19.maddeyle başlanılmaktadır. BOA DH.MUİ. 10-2/31, lef 13/2.

²⁴ Yine 22. ve 23. maddeler atlanmış ve 24.maddeden devam edilmiştir: BOA DH.MUİ. 10-2/31, lef 12/1-12/2.

²⁵ BOA DH.MUİ. 10-2/31, lef 8/1-8/2. Osmanlıca tercümenin ilk sayfası için bkz EK 2 ve Rumca metnin ilk sayfası için bkz. EK 3.

²⁶ *Tanın*, 13 Temmuz 1909, “Uzunköprü’de yumurta sandıkları içinde kaçırılan Gra tüfenklerinin derdest edilmesi üzerine ta’mik olunan tahkikatta “Adelfiya” nâmiyle bir Rum cem’iyet-i fesâdiyyesinin keşf olunduğunu yazmış ve programı derdest edildiğini söyleyerek bunu ileride neşr edeceğimizi ilâve etmiş idik. İşte bugün programın bir suret-i mütercemesini neşr ediyoruz. Programın iyi tercüme edilmemiş olduğunu i’tirâf ederiz. Mamefih Türkçeye ve Rumcaya müsâvî derecede ve epeyce vâkıf bir zâta diğer bir tercüme daha yaptırılmaktadır. İcâb ederse Rumca metnini dahi derc eyleyeceğiz”, Bkz. EK 4.

Cemiyetin evraklarının İstanbul'a ulaştırılmış olmasına rağmen, 21 Temmuz 1909'da Dahiliye Nezâreti'nden Edirne vilâyetine yazılarak, nizâmnâmenin Rumca bir sureti istenmiştir.²⁷ Bir süre sonra da 7 Ağustos'ta da Dahiliye Nezâreti'nden Maarif Nezâreti'ne gönderilen bir yazı ile nizâmnâmenin Rumca suretinin acele olarak tercüme edilmesi talep edilmiştir.²⁸ Bu yeni tercüme ihtiyacının basında yapılan kötü tercüme eleştirisi ile ne kadar ilgisi olduğu hakkında bir şey söylemek mümkün değildir. Fakat kesin olarak belirtilebilecek husus, Maarif Nezâreti'nin tercüme isteğinden çok hoşlanmadığıdır. Nitekim, 10 Ağustos 1909'da cevap vererek Rumca suretin tercüme edildiği ifade edilmiştir. Bununla beraber, Maarif Nezâreti sıkıntılarını açıklamış ve kendilerine iletilen yazıları lisana vâkif memurlara tercüme ettirdikleri esnada bu şahısların kendi işlerini aksatmak zorunda kaldıklarını belirterek, sadece özel olarak tercüme konusuyla ilgilenen elemanları olmadığını, bu yüzden de artık tercüme edilecek yazı gönderilmemesini istemiştir.²⁹ Düşündürücü olan konu, Dahiliye Nezâreti'nde Rumcaya vâkif memur bulunmaması ve başka bir daireden yardım istenmek zorunda kalınmasıdır.

Adelfiya Cemiyeti'nin Osmanlı Devleti'nde Yarattığı Etki

1909 yılının özellikle ikinci yarısında Rumların yoğun yaşadıkları bazı yerlerde yaşanan gelişmeler Uzunköprü'de keşf edilen Adelfiya Cemiyeti'nin kendisinin sürpriz olmadığı ve tek başına faaliyette bulunmadığını göstermiştir. Haziran ayında, Ereğli Rum Metropoliti'nin³⁰ haricî tahriklere kapılarak halkı hükûmet aleyhine kışkırttığı gerekçesiyle hemen azl edilmesi için Adliye ve Mezâhib Nezâreti'nce Rum Patrikhânesine yazı gönderilmişti.³¹ Yine Haziran ayında Ayvalık'ta çıkan hadiseler ve isyân girişimi, bu bölgede sıkı yönetim ilânı ile sonuçlanmıştı.³² 1909 yaz aylarına gelindiğinde Rumların yoğun yaşadığı yerlerdeki bu gibi hadiseler tesadüf kelimesiyle açıklanamayacak kadar ciddi bir durum yaratmıştır.

²⁷ BOA DH. MUİ. 10-2/31, lef 6/1.

²⁸ BOA DH. MUİ. 10-2/31, lef 9/1.

²⁹ BOA DH. MUİ. 10-2/31, lef 11.

³⁰ Metropolit, Ortodoks kilisesinde Patrik'le Başpiskopos arasında bir rütbedir, Bkz. *Meydan Larousse*, Cilt 8, İstanbul, 1972, s. 685.

³¹ *Tanin*, 19 Haziran 1909, "Ereğli Metropolitinin Azli. Tesvilât-ı hâriciyyeye kapılarak ahâlîyi hükûmet aleyhinde tahrik eylemekte olduğu anlaşılan Ereğli Rum Metropolitinin hemen azl edilmesi lüzûmu Adliye ve Mezâhib Nezâreti tarafından bâ-tezkere Patrikhâneye iş'âr olunmuştur".

³² *Tanin*, 20 Haziran 1909, "Ayvalık'ta İdâre-i Örfiyye. Ahîren Ayvalık'ta zuhûr eden harekât-ı ihtilâlkârâne müsebbib ve müşevvikleri hakkında ta'kibât-ı şedide-i kanûniyye icrâ edilmek üzere bu kere idâre-i örfiyye ilân edilmiştir"; Ayvalık'taki hâdiseler Meclis-i Meb'ûsân'da da tartışılmıştır, Bkz. *Meclis-i Mebûsân Zabıt Ceridesi* [MMZC], İn'ikad 105, Celse 2, 20 Haziran 1325, Cilt 5, s. 162-167, Ankara.

Adelfiya Cemiyeti ile ilgili ilginç ve dikkat çekici bir yazışma sürecinin Cezayir-i Bahr-i Sefid vilâyeti³³ ile Dahiliye Nezâreti arasında yaşanmıştır. Bu dönemde, Adelfiya Cemiyeti'nin varlığının kısa süre içinde Rodos adasında da duyulduğu anlaşılmaktadır. 13 Temmuz 1909'da Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilâyeti'nden Vali Ekrem imzasıyla Dahiliye Nezâreti'ne gönderilen şifreye göre, Rodos'ta Nizâmiye Tahsil Memuru Abdurrahim Efendi'nin, Harbiye Nezâreti'ne ve Hareket Ordusu Kumandanlığı'na telgraf göndererek Adelfiya'nın Rodos'ta da faaliyette olduğunu ifade ettiği belirtilmektedir. Şifrenin devamındaki cümleler ise, Vali ile Abdurrahim Efendi arasında kişisel sorunlar olduğunu göstermektedir. Vali Ekrem Bey'e göre, Rodos'ta bir sıkıntı söz konusu değildir ve Abdurrahim Efendi problemleri bir kişiliktir. Bir ihtilâl hareketi yoktur ve en son sorun çıkacak yer Rodos adasıdır. Ayrıca bu görevlinin artık adada bulunmaması gerekir.³⁴ Vali Ekrem Bey ile Abdurrahim Efendi arasında muhtemelen eskiye dayanan problemler söz konusu olmalıdır. Anlaşıldığı kadarıyla bir görevlinin mevki atlayarak, İstanbul ile yazışması ve Rodos'taki en yetkili kişi olan valiyi dikkate almaması, eskiden beri var olan bazı kişisel sorunları alevlendirmiştir. Bu kişisel konu üzerinde durmaya gerek yoktur.³⁵ Önemli olan husus, Trakya'da henüz bir süre önce ortaya çıkmış bir cemiyetin varlığı ve faaliyetlerinin Rodos'ta da biliniyor olmasıdır.

Uzunköprü'de Adelfiya isimli bir ihtilâl cemiyetinin ortaya çıkarılmasından sonra, cemiyetler hakkında mülkî yöneticiler daha hassas ve dikkatli davranmışlardır. Tekfurdağı³⁶ Mutasarrıflığı'na bağlı Ereğli nahiyesinde yine Adelfiya isimli bir cemiyetin varlığının belli olması üzerine tahkikat başlatılmıştır. Yapılan araştırmada Ereğli'deki gelişmeler dikkat çekici gözükmiştir. 11 Temmuz 1909 tarihli tahkikat raporunda Ereğli'deki cemiyet ile ilgili bilgi verilmiştir. Şöyle ki, Tekfurdağı Rum Metropoliti 5 Mayıs 1909'da Ereğli'ye bir gezi gerçekleştirmiş ve buradaki Rum ahâlîye kavmi teşviklerde

³³ Barbaros devrinde eyâlete Afrika adaları da dahil bulunmaktaydı. Sonraları sahası küçülen eyâletin yerine "Cezayir-i Bahr-i Sefid" vilâyeti kuruldu. Vilâyetin ilk merkezi Çanakkale oldu. Daha sonra vilâyet merkezi Rodos'la Sakız arasında defalarca gitti geldi. Bkz. Sezen, *age.*, s.109; Son dönemde vilâyet merkezi Rodos'taydı. Bkz. Midhat Sertoğlu, *Osmanlı Tarih Lisgati*, Enderun Yayınları, İstanbul, 1986, s. 64-65.

³⁴ BOA DH.MUİ. 43-1/19, lef 3.

³⁵ Konu ile doğrudan ilgili olmadığı için metin içinde vermeyi uygun bulmadığım sonraki gelişmeler şöyle cereyan etmiştir. 16 Temmuz'da Vali Ekrem Bey, Abdurrahim Efendi'nin adadan alınması için talebini yinelemiştir. BOA DH.MUİ. 43-1/19, lef 2. Yazışmalar sürmüş ve 21 Kasım 1909'da Harbiye Nezâreti'nden Dahiliye Nezâreti'ne gönderilen yazıda, Rodos'ta Adelfiya Cemiyeti'nin bulunduğu şeklinde bazı makamlara telgraf çeken ve mahalli idareye bilgi vermeyen Abdurrahim Efendi'nin ihmâli olsa da bu davranışını sırf hamiyet göstererek yaptığı ve yerinin değiştirilmesine gerek olmadığı belirtilmiştir. BOA DH.MUİ. 43-1/19, lef 5. Bunun üzerine 24 Kasım 1909'da Dahiliye Nezâreti, bu açıklamayı Rodos Adası'na bildirmiş ve Abdurrahim Efendi'nin yerinin değişmeyeceğini, ama sıkıntı yaratan hareketinin bağlı olduğu Kumandanlığa yazıldığı ifade edilmiştir. BOA DH.MUİ. 43-1/19, lef 4/1. Böylece iki memur arasında birkaç ay süren çekişme sonlanmıştır.

³⁶ Bugün Tekirdağ ili, Akbayan, s. 158.

bulunmuş ve bir cemiyetin oluşturulması için gayret sarf etmiştir. 18 Mayıs 1909'da Ereğli Nahiye Müdürü, Metropolite başvurarak cemiyet çalışmaları hakkında bilgi isteyince, verilen cevap Ereğli'ye doktor gönderilmesi ve fakirlere yardım edilmesi gibi amaçlar için bir kardeşlik klübü kurulduğu ve İstanbul'da nizâmnâme bastırıldıktan sonra bir nüshasının hükûmete gönderileceği şeklinde olmuştur. Fakat cemiyetin nizâmnâmesinin bir türlü gönderilmemesi, Uzunköprü'de Adelfiya isimli bir ihtilâl cemiyetinin tesbit edilmiş olması ve aynı isimli bir başka cemiyetin Ereğli'de kurulması ciddi kuşkuvarın oluşmasına yol açmıştır. Yine ortaya çıkan bir başka gelişme ise, Tekfurdağı Metropolitinin emriyle Silivri'nin Çanda köyünde de aynı isimli bir başka cemiyetin varlığı olmuştur. Yapılan araştırma neticesinde Çanda'daki Adelfiya Cemiyeti Nizâmnâmesi'nin³⁷ de henüz gönderilmediği belli olmuştur. Çanda'daki cemiyet yöneticilerinin yaptığı açıklama, nizâmnâme basılınca hemen gönderileceği, ahalden para toplanacağı ve bunun yüzde ellisinin bir doktor temini, yüzde onbeşinin fakirlere yardım ve yüzde otuzbeşinin ise kulüp teşkili için olacağı şeklindeydi. Dikkat çeken husus, Ereğli ve Çanda'daki Adelfiya cemiyeti yöneticilerinin hemen hemen aynı gerekçeleri sunmaları ve izahları yapmış olmalarıdır. Uzunköprü'de ortaya çıkarılan Adelfiya'nın idare heyetinde bir papazın bulunması, Ereğli ve Çanda'daki cemiyetlerin kuruluşunda ise Tekfurdağı Metropolitinin aktif faaliyet yürütmesi mülkî seviyede kuşkuları iyice arttırmıştır. Tahkikat neticesinde, Ereğli'de oluşturulan cemiyet için mahallî yöneticilerin bilgilendirilmediği, bu bölgede son dönemde Yunanlılar, Rumlar ve bilhassa bazı din adamlarının cemiyetlerin kuruluşunda etkilerinin dikkat çekici olduğu ve bazı evrakların iyi tercüme edilerek daha ayrıntılı inceleme yapılması gerektiği belirtilmiştir.³⁸

Tekfurdağı Mutasarrıflığı, 25 Temmuz 1909'da Edirne Vilâyeti'ne yazarak, açıklama yapma ihtiyacı hissetmiştir. Buna göre, Ereğli'deki bazı memurlar tarafından gönderilen şifreli telgrafların Mutasarrıf Muavini Kalsaanti Efendi tarafından engellendiği suçlamalarına şiddetle karşı çıkılmakta ve Mutasarrıf Muavini, Mülkiye Mektebi'nde tahsil ve terbiye görmüş, Osmanlılık hissine kuvvetli olarak bağlı, meşrutiyet emellerine aykırı hareket etmeyecek birisi olarak değerlendirilmiştir.³⁹

Tekfurdağı Mutasarrıflığı'ndan Edirne Vilâyeti'ne 29 Ağustos'ta (1909) da yazılarak, Tekfurdağı Rum Metropolitinin zararlı faaliyetlerinden bahsedilmiştir. Yazıda, Metropolit Grigorius'un, Ereğli Metropolit Vekili'ni kendisinden izin

³⁷ Çanda'daki cemiyetin nizâmnâmesinin 1909 yılı içinde basıldığı görülmektedir. İstanbul Galata'da K. Zividos matbaasında basılan nizâmnâmenin kapağında 'Fukaraperver' (Cemiyeti) ifadesi bulunmaktadır. Nizâmnâme 49 maddeden oluşmaktadır. Osmanlıca tercüme yapılmadığı için içerik hakkında fazla bilgi sahibi olunamamıştır. BOA DH.MUİ. 10-2/31, lef 19, Bkz. EK 5.

³⁸ BOA DH.MUİ. 11-3/21, lef 2/1-2/2.

³⁹ BOA Dahiliye Nezâreti Mektubî Kalemi [DH. MKT.] 1301/37, lef 4.

almadan cemiyete ait evrak ve defterleri hükûmete göndermesinden dolayı görevden aldığı belirtiliyor, İstanbul'a giden Metropolit Vekili'ne bazı telkinlerde bulunulduğunun haber alındığı ifade ediliyordu. Ayrıca Grigorius'un Yunan emellerine hizmet ettiği, yabancı konsoloslarla görüştüğünden, Rum basınına kullandığı ve gerçek dışı haberlerle Patrikhâneye müracaat ettiğinden bahsedilerek, Grigorius'un Fukaraperver Cemiyeti süsü vererek, kendisinin kurduğu Ereğli'deki cemiyetin Uzunköprü'deki Adelfiya Cemiyeti'nin bir şubesi durumunda olabileceği tahmininde bulunulmuştur.⁴⁰

Bu arada Çanda köyündeki Adelfiya Cemiyeti için Çatalca Mutasarrıflığının yaptığı tahkikat neticesinde, bu cemiyetin Fukaraperver Kardeşler Cemiyeti olduğunun anlaşıldığı ve fesat cemiyeti ile ilgilerinin bulunmadığı kanaatine ulaşılmıştır. Bu sonuç, Edirne Vilâyeti'nden Dahiliye Nezâreti'ne bildirilmiştir.⁴¹ Ereğli Müdürlüğü tarafından Çanda köyüne ait olan nizamnâmenin incelendiği, cemiyetin idare heyetinin 10 kişiden oluştuğu ve 70 kadar üyesi olduğu bilgisi verilerek, Uzunköprü'deki Adelfiya İhtilâl Cemiyeti ile bir ilişkisi bulunmadığı sonucuna vardıkları açıklanmıştır⁴².

Edirne vilâyetinin, Ereğli'deki cemiyeti sıkı bir şekilde takip ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim, 4 Eylül'de Dahiliye Nezâreti'ne tekrar bilgi vererek Tekfurdağı'nda⁴³ ortaya çıkan Adelfiya isimli cemiyetin kurucusunun Metropolit Grigorius olduğunu belirtmiştir.⁴⁴ Bunun üzerine, Dahiliye Nezâreti 7 Eylül'de Adliye ve Mezâhib Nezâreti'ne yazarak, Ereğli'de ortaya çıkan Adelfiya isimli fesat cemiyetinin kurucusu olduğu anlaşılan Tekfurdağı Rum Metropoliti için gereken muamelenin yapılmasını istemiştir.⁴⁵ Dahiliye Nezâreti bu isteğinde ısrarcı olmuştur. Çünkü, 11 Eylül'de de adı geçen makamla temasa geçmiş ve Patrikhâne nezdinde sonuç alınmasını istemiştir.⁴⁶ Dahiliye Nezâreti, Ereğli'de ortaya çıkan Adelfiya Cemiyeti hakkında Edirne vilâyeti ile aynı kuşkuları taşımıştır. Bunun bir göstergesi olarak 13 Eylül 1909'da Edirne'ye yazarak, Ereğli'de ortaya çıkan cemiyetin Fukaraperver Cemiyeti olmadığı ve Adelfiya fesat cemiyeti olabileceği düşünüldüğünden tahkikatın bu yönde derinleştirilmesi talimatını vermiştir. Aynı tarihte Çatalca Mutasarrıflığı'na da yazılarak, Silivri'nin Çanda köyünde ortaya çıkan cemiyetin ihtilâlcilikle ilgisinin olmadığı yönünde kanaatin oluştuğu belirtilmiştir. Bununla beraber bir çok yerde Adelfiya adıyla fesat cemiyetinin ortaya çıktığının haber alındığı

⁴⁰ BOA DH.MUİ. 11-3/21, lef 3.

⁴¹ BOA DH.MUİ. 10-2/31, lef 16.

⁴² BOA DH.MUİ. 10-2/31, lef 17.

⁴³ Burada kastedilen Ereğli'dir. Ereğli'nin Tekirdağ'a bağlı olması dolayısıyla bazen yazışmalarda Tekirdağ'daki cemiyet ifadesi yer almaktadır.

⁴⁴ BOA DH.MUİ. 11-3/21, lef 4.

⁴⁵ BOA DH.MUİ. 5-1/35.

⁴⁶ BOA DH.MUİ. 11-3/21, lef 1/1.

açıklanarak, Çanda köyündeki Adelfiya'nın da fesat cemiyeti olabileceği ihtimaline karşı tahkikatın derinleştirilmesi ve İstanbul'a bilgi verilmesi istenmiştir.⁴⁷

Trakya bölgesinde yaşanan gelişmeler üzerine görevlendirilen bir mülkiye müfettişi Edirne, Uzunköprü ve Çorlu'da incelemelerde bulunmuş ve bir rapor hazırlamıştır. 23 Ekim 1909 tarihli bu raporda, kendi halinde olan halkın komiteler tarafından aldatılıp kullanılmaması için mülki memurların uyanık olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Ortaya çıkarılan Adelfiya Cemiyeti'nin örgütlenmesinin Dedeoğlu'nda başladığı, fakat orada bu konuya yeterince ehemmiyet verilmediği için faaliyetlerin Uzunköprü'ye yayıldığı ve mal nakliyatı esnasında ortaya çıktığı vurgulanmıştır. Ayrıca, bu gibi zararlı faaliyetlerde bulunan kişiler hakkında hemen adli işlem yapılması ve bir an önce neticeye bağlanmasının şart olduğu ifade edilmiştir.⁴⁸

Ereğli'deki Adelfiya Cemiyeti hakkında olumsuz bir kanaatin oluşması ve kurucunun Tekfurdağı Rum Metropoliti olması üzerine, görevden alınması için yazışmalar gerçekleştirilmiştir. Üstelik suçlamalar, Metropolit'in başka zararlı faaliyetlerde bulunduğu iddialarını da kapsamaktaydı. Ereğli'deki cemiyetin ihtilâl cemiyeti olduğu şeklinde Ereğli Metropolitan Vekili'nin⁴⁹ mahallî yöneticilere bilgi verdiği iddiası yazışmalarda söz konusu olunca ve Ereğli Metropolitan Vekili görevinden alınca bütün gözler Tekfurdağı Rum Metropoliti'ne çevrilmiştir. Adliye ve Mezâhib Nezâreti bu konuda Rum Patrikhânesi ile yazışmıştır. Rum Patrikhânesi ise 31 Ekim 1909'da verdiği cevapta, Tekfurdağı Metropolitanin suçlandığını ve memuriyetinin caiz olmadığını, değiştirilmesinin istendiğini ve bu konuda kendisi ile yazışıldığını belirtiyordu. Yazının devamında, Ereğli Metropolitan Vekili'nin zaten varlığı bilinen bir cemiyet için suçlayıcı açıklamalarının tasavvur edilemez olduğu, Ereğli Metropolitan Vekili'nin görevden alınmadığı, kendi isteğiyle istifa ettiği ve İstanbul'da sağlık sorunlarından dolayı tedavi altında olduğu açıklanıyor, Tekfurdağı Metropolitanine yöneltilen bütün suçlamaların asılsız olduğu vurgulanıyordu.⁵⁰ Açıkça görüldüğü gibi Patrikhâne, Tekfurdağı Rum Metropoliti'ne yöneltilen suçlamaları kabul etmemiş ve kendisini desteklemiştir.

Bunun üzerine Adliye ve Mezâhib Nezâreti 7 Kasım 1909'da Dahiliye Nezâreti'ne bilgi vermiştir. Yazının girişinde Edirne Vilâyeti'nin açıklamasından bahsedilmektedir. Buna göre, Ereğli Metropolitan Vekili, orada oluşturulan Adelfiya cemiyetinin bir fesat cemiyeti olduğunu mahallî hükûmete söylemiş ve

⁴⁷ BOA DH.MUİ. 10-2/31, lef 14/1.

⁴⁸ BOA DH.MUİ. 6-3/12, lef 7.

⁴⁹ Daha önce de bahsi geçtiği gibi bir gazete haberinde, Ereğli'deki Rum Metropolitanin ihtilâlcî faaliyetler dolayısıyla görevden alındığı yer almıştır. Nitekim, Metropolitan Vekili bu hadiseden sonra göreve gelmiş olmalıdır. *Tanin*, 19 Haziran 1909.

⁵⁰ BOA DH.MUİ. 11-3/21, lef 12.

Tekfurdağı Metropolit tarafından azl edilerek kiliseden uzaklaştırılmıştı. Yine bazı muameleler için Rum Patrikhânesine şikâyet mektuplarının gitmesi ve bu şikâyetlerin kaynağının Metropolit olduğu şüphesiz idi. Tekfurdağı Rum Metropolit Yunan emellerine hizmet etmekte ve unsurlar arasında ayrılık yaratan tavırlar sergilemekteydi. Patrikhaneden verilen cevapta ise, Ereğli Metropolit Vekili'nin böyle bir açıklama yapmasının tasavvur edilemeyeceği, kendisinin azl edilmediği ve hastalıktan dolayı istifa edip, halen İstanbul'da tedavi gördüğü belirtilmişti ve Tekfurdağı Metropolit için söylenenlerin gerçek dışı olduğunun beyan edildiği bildiriliyordu.⁵¹

Mahallî yönetim, açıklamalardan tatmin olmamıştır. İlerleyen aylarda Tekfurdağı Rum Metropolit ile ilgili yazışmalar devam etmiştir. Edirne Vilâyeti'nden Dahiliye Nezâreti'ne 18 Ocak 1910'da yine yazılmış ve Tekfurdağı Rum Metropolit'in Ereğli'deki cemiyetin kurucusu olduğu ısrarla ileri sürülmüştür.⁵² Bunun üzerine Dahiliye Nezâreti, 28 Ocak 1910'da Adliye ve Mezâhib Nezâreti ile bir daha temasa geçmiş, Ereğli'deki cemiyetin kurucusunun Metropolit olduğunun belli olduğu ve gereken müdahalenin yapılması isteğini yinelemiştir.⁵³

Bundan sonraki aylarda Adelfiya ile ilgili bir bilgi veya yazışma tespit edilememiştir. Fakat emsal hadiseler göz önüne alındığında ve Uzunköprü'deki Adelfiya'nın basına fesat cemiyeti olarak yansıdığına bakarak, Ereğli'deki cemiyetin faaliyetlerine son verildiğini söylemek mümkün gözükmemektedir.

Sonuç

II. Meşrutiyetin getirdiği özgürlük ortamında en önemli sosyal gelişmelerden birisi cemiyetlerin kurulması olmuştur. Türk basınında meşrutiyet ile ilgili çıkan yazılarda, iyimser bir hava oluştuğu görülmektedir. Bu yeni süreci bazı gayrimüslim vatandaşların farklı algıladıkları bir süre sonra yaşanan gelişmelerle ortaya çıkmıştır. 1909 Haziran ayında başlayan bazı yazışmalar Trakya bölgesinde *Adelfiya* isimli bir Rum ihtilâl cemiyetinin ortaya çıktığını göstermiştir. Adelfiya Cemiyeti ile ilgili derinleştirilen tahkikat neticesinde, Etniki Eteryâ Cemiyeti'nin bir şubesi olabileceği ve Yunanistan'dan yönlendirildiği sonucuna varılmıştır. II. Meşrutiyet ile yeni bir dönemin başlaması, bazı kesimlerce bir fırsat olarak görülmüş ve Rum vatandaşların yoğun olarak yaşadığı Trakya bölgesinde⁵⁴ ayrılıkçı amaçlar güden ve Yunan

⁵¹ BOA DH. MUI. 11-3/21, lef 13.

⁵² BOA DH. MUI. 11-3/21, lef 20.

⁵³ BOA DH. MUI. 11-3/21, lef 19/1.

⁵⁴ 1906/1907 Osmanlı nüfus sayımına göre Edirne'de 153.893 Müslüman, 103.258 Rum bulunuyordu. Yine Kırklareli'nde Müslüman sayısı 78.338, Rum sayısı 70.501'dir. Tekirdağ'da 76.813 Müslüman, 53.427 Rum ve Çatalca'da 23.128 Müslüman, 44.325 Rum nüfus

emellerine hizmet eden gizli bir cemiyet teşkil edilmiştir. Uzunköprü'deki Adelfiya Cemiyeti'nden başka, Ereğli ve Silivri'nin bir köyünde de aynı isimli cemiyetlerin kurulduğunun ortaya çıkması yetkilileri telâşlandırmıştır. Ereğli'deki cemiyetin Fukaraperver cemiyeti olduğunun açıklanmasına rağmen, ihtilâlcı bir cemiyet olabileceği sonucuna varılması ve bazı Rum din adamlarının bu cemiyetlerin kurulması ve faaliyetlerinde aktif rol oynaması, cemiyetlerin varlığına şüpheli yaklaşılmasına yol açmıştır. Nitekim, Emniyet Müdürlüğü'nün Dahiliye Nezâreti'ne gönderdiği 11 Kasım 1909 tarihli bir yazıda, askere gidecek Rum gençlerine bazı kiliselerde Yunan emellerine hizmet için yemin ettirildiği, etmeyenlerin işe tehdit edildiği açıklaması yapılmıştır. Ayrıca yine, Fukaraperver Cemiyeti adı altında teşkil edilen on kadar Rum cemiyetinin Yunan emelleri için gayret gösteren cemiyetler olduğu ve tasdik edilmek için İstanbul Vilâyeti'ne müracaat ettikleri bildirilmiştir.⁵⁵ Bu açıklama üzerine bir gün sonra 12 Kasım 1909'da, bu sefer Dahiliye Nezâreti, Emniyet Müdürlüğü'ne yazarak, bahsedilen cemiyetlerin maksatları, ne şekilde oluşturuldukları ve cemiyet kurucularının kimlikleri hakkında gerekli incelemenin yapılmasını istemiştir.⁵⁶

Uzunköprü'de ortaya çıkarılan Adelfiya Cemiyeti'nin ihtilâlcı bir kuruluş olduğu belgelenmiştir. Yine Tekfurdağı'na bağlı Ereğli'de kurulan Adelfiya Cemiyeti'nin Yunan emellerine hizmet amacıyla oluşturulduğu sonucuna varıldığı yazışmalardan belli olmaktadır. Silivri'nin Çanda köyünde kurulan aynı isimli cemiyetin ise sosyal amaçlı bir kuruluş olduğu kanaati ön plana çıkmıştır. Yine bu dönemde Osmanlı hükûmeti cemiyetlerle ilgili kanunî bir düzenleme yapmış ve 16 Ağustos 1909 tarihinde Cemiyetler Kanunu kabul edilmiştir. 19 maddelik bu kanunla cemiyetlerle ilgili esaslı bir düzenleme yapılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu kanunda cemiyetin, kurulur kurulmaz hükûmete haber vermesi ve yine Osmanlı Devleti'ndeki unsurlar arasında siyaseten ayrımcılık yapacak cemiyetlerin kurulamayacağı gibi hususlar yer almıştır.⁵⁷ Muhtemelen kanun maddelerinin son şeklini alması aşamasında Adelfiya ve bunun gibi cemiyetlerin faaliyetleri ve yaşanan tecrübeler de etkili olmuştur.

Cemiyetler Kanunu ile yapılan düzenlemelerin ve getirilen sınırlamaların amacı kuşkusuz Osmanlılığı, *ittihâd-ı anâsır* düşüncesini yaşatabilmektir. Fakat Meclis-i Meb'ûsân'daki görüşmelerde bile Müslüman-Türk unsur dışındaki tüm mebusların "kavmiyet" esasına bağlı cemiyetlerin kurulmasını savunması dikkat çekici olmuştur. Cemiyetler Kanunu'ndan sonra ortaya çıkan bir sıkıntı ise, bir çok eski, gizli, ihtilâlcı ve çeteci komitenin kurumsallaşması, siyasî amaçlarını

gözükmektedir, Bkz. Kemal Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914)*, Çev. Bahar Tırnakçı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003, s. 204.

⁵⁵ BOA DH. MUİ. 35-1/13, lef 2.

⁵⁶ BOA DH. MUİ. 35-1/13, lef 1/1-1/2.

⁵⁷ *Düstür*, 2. Tertip, Cilt 1, Matbaa-i Osmaniye, Dersaadet, 1329, s. 604-608.

görünürde değişik amaçlı cemiyetler ardında gizlemeleri olmuştur.⁵⁸ Bu bakımdan bir çok cemiyetin adı yanıltıcı bir görüntü oluşturabilmiştir.⁵⁹

1909 yılının ikinci yarısında dahili gündemi oluşturan konulardan birisi Adelfiya Cemiyeti'dir. Henüz teşkilatlanmasını tam olarak gerçekleştiremeden tesadüfen tespit edilmiş ve cemiyet ile ilgili gereken önlemler alınmıştır. Fakat Meşrutiyetin getirdiği bahar havası henüz etkisini yitirmemişken yaşanan bu gelişmeler "Osmanlı" adı altında müşterek bir kimlik yaratmanın aslında ne kadar zor olduğunu da göstermiştir.

Kaynaklar

- AKBAYAR, Nuri (2001) *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, İstanbul.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi* [BOA, İstanbul]
- Dabiliye Nezâreti Mühâberât-ı Umumiye İdaresi Belgeleri*, DH.MUİ. 5-1/35; 6-3/12; 10-2/31; 11-3/21; 35-1/13; 43-1/19;
- Dabiliye Nezâreti Mektubî Kalemî Belgeleri*, DH.MKT. 1301/37.
- BİRİNCİ, Ali (1990) *Hürriyet ve İtilâf Fırkası*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (1988) *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük*, Aydın Yayınevi, Ankara.
- Düstür* (1329) 2.Tertip, Cilt 1, Matbaa-i Osmaniye, Dersaadet.
- HATİPOĞLU, M. Murat (1988) *Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- KARAL, Enver Ziya (1988) *Osmanlı Tarihi*, Cilt V, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- KARPAT, Kemal (2003) *Osmanlı Nüfusu (1830-1914)*, Çev. Bahar TIRNAKCI, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- KOLOĞLU, Orhan (2005) *1908 Basın Patlaması*, Bas-Haş Yayınevi, İstanbul.
- Meclis-i Mebûsân Zabıt Cerîdesi (MMCZ)* (1325) İn'ikad 105, Celse 2, 20 Haziran, Cilt 5, TBMM Basımevi, Ankara.
- SERTOĞLU, Midhat (1986) *Osmanlı Tarih Lîgati*, Enderun Yayınevi, İstanbul.
- SEZEN, Tahir (2006) *Osmanlı Yer Adları*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- SMITH, Michael Llwellyn (2002) *Yunan Düşü*, Çev. Halim İNAL, Ayraç Yayınevi, Ankara.
- Tanin* (1908) 6 Ağustos, 30 Ağustos, 27 Ekim; (1909) 19 Haziran, 20 Haziran.
- TANÖR, Bülent (1992) *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*, Der Yayınları, İstanbul.

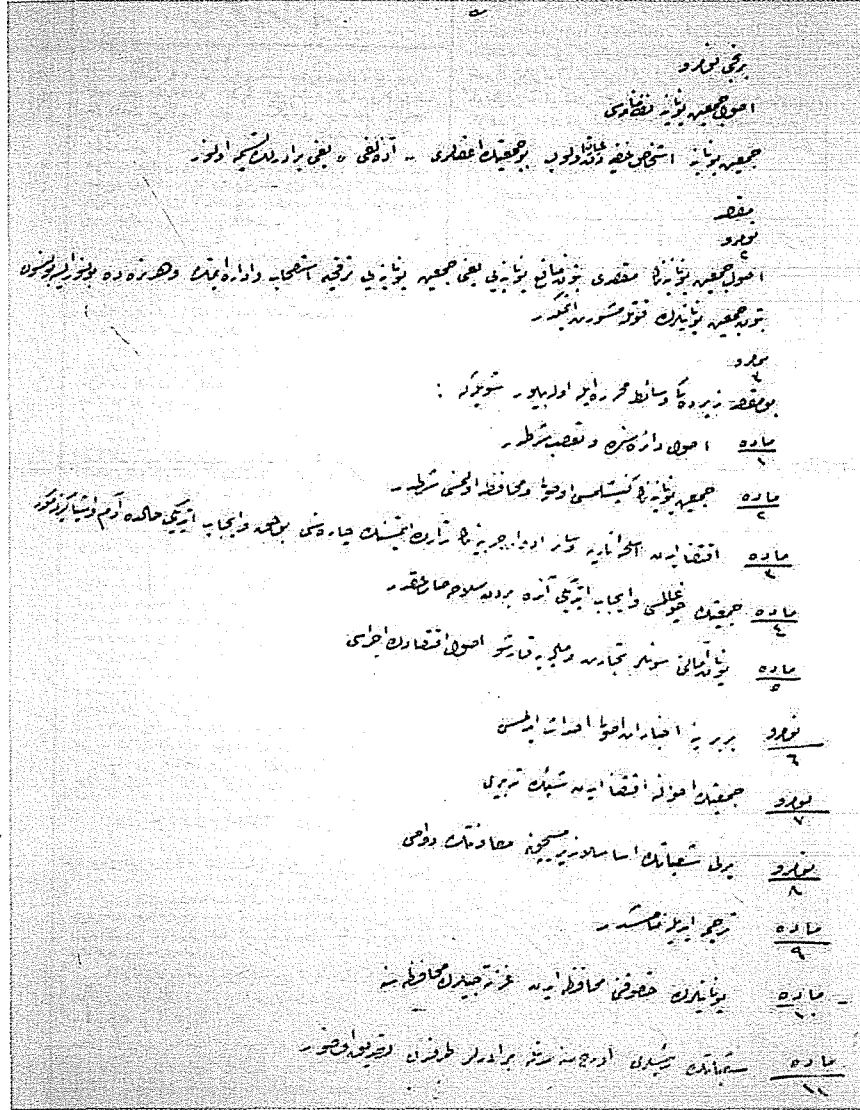
⁵⁸ Metin içinde verilen örneklerde 'Fukaraperver' adını özellikle kullanarak sosyal amaçlı kuruluş görüntüsü veren, fakat aslında ihtilâlcî faaliyetler yürüten cemiyetler olduğu görülmüştür. Bu bakımdan yetkililer bir süre sonra, Hayırsever, Fukaraperver, Maarifperver gibi isimler taşıyan cemiyetlerden şüphelenmiştir.

⁵⁹ Zafer Toprak, "1909 Cemiyetler Kanunu", *Tanzîmattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 205-208.

TOPRAK, Zafer (1985) 1909 Cemiyetler Kanunu, *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul.

TUNAYA, Tanık Zafer (1959) *Hürriyetin İlanı*, Baha Matbaası, İstanbul.

EK 2: Uzunköprü'de kurulan Adelfiya Cemiyeti Nizâmânâmesi'nin Osmanlıca tercümesinin ilk sayfası. [BOA DH. MUİ. 10-2/31, lef 8/1]

EK 3: Uzunköprü'de kurulan Adelfiya Cemiyeti Nizamnamesi'nin Rumca metninin ilk sayfası. [BOA. DH. MUI., 10-2/31, lef 13/1]

Πανελληνίου Ἐργαρίου »

Ἐργαρίου ἑταίρειος

Ἐπίτ. 1. Ἡ «Πανελληνίου Ἐργαρίου» ἀποστολή ὀργανισμῶν
πρωτοῦ, καὶ δὲ πρῶτον ἀπὸς ἡμετέρας ἑταίρειας.

Συντάξις

Ἐπίτ. 2. Συντάξις τῆς «Πανελληνίου Ἐργαρίου» εἰς τὴν ἑταίρειαν
ἐπισημασθεῖς ὡς ἀπὸ τῆς ἑταίρειας καὶ ἀπὸ τῆς ἑταίρειας
ἐπισημασθεῖς ὡς ἀπὸ τῆς ἑταίρειας καὶ ἀπὸ τῆς ἑταίρειας.

Ἐπίτ. 3. Ἡ συντάξις ἀπὸ τῆς ἑταίρειας καὶ ἀπὸ τῆς ἑταίρειας
ἐπισημασθεῖς ὡς ἀπὸ τῆς ἑταίρειας καὶ ἀπὸ τῆς ἑταίρειας.

- 1) Καὶ τῆς ἑταίρειας καὶ ἀπὸ τῆς ἑταίρειας καὶ ἀπὸ τῆς ἑταίρειας.
- 2) Ἐπισημασθεῖς ὡς ἀπὸ τῆς ἑταίρειας καὶ ἀπὸ τῆς ἑταίρειας.
- 3) Ἐπισημασθεῖς ὡς ἀπὸ τῆς ἑταίρειας καὶ ἀπὸ τῆς ἑταίρειας.
- 4) Ἐπισημασθεῖς ὡς ἀπὸ τῆς ἑταίρειας καὶ ἀπὸ τῆς ἑταίρειας.
- 5) Ἐπισημασθεῖς ὡς ἀπὸ τῆς ἑταίρειας καὶ ἀπὸ τῆς ἑταίρειας.

Ἡ συντάξις ὡς ἀπὸ τῆς ἑταίρειας καὶ ἀπὸ τῆς ἑταίρειας.

EK 4: Adelfiya Cemiyeti Nizâm-nâmesi. [Tanin, 13 Temmuz 1909]

<p style="text-align: center;">تخلیف</p> <p>تخلیف اوله جی کیمسه اخیل شریف ایله تصادیر اضمومه قارشى بروجیه آتی تخلیف ایندیریله سیکدر :</p> <p>۱- ام وطن نامه اوله رق بوکوندن اعتباراً خفیا یونان جمعیت عمومی بی اسول اخوتی بتون قوشم و خاتمه قبول ایدیرورم. اوله جیه قدر جمعیت مذکورده خفیه و همزین اضمومه مطاوعت ایدمک و حیاطم اوله جیه بوجیمه قداغی و قربان اوله جیم. اولکی قبول ایدم .</p> <p>۲- ملعون اوله ام اگر بیتمی انکار ایدرسیم .</p> <p>۳- برادرلک بیتمی جمعیتک امری اوزوریت یاباس و بیتمی برادرلر خوشنورده و بریاریم.</p> <p style="text-align: center;">آدلفیا اعضالریک وظیفه لری</p> <p style="text-align: center;">۱- ۵</p> <p>نظامنامه ک اسولته توفیقاً جمعیت هر داخل اوله جی اولان آدلفیاه معاوت ایتمک مجبوردر .</p> <p>۱- جمعیت داخل اولانلر هیچ بروقت اشتغال ایدمزلر .</p> <p>۲- هر کس کندیسنه وریله جک اواستارک اجراشه مجبوردر .</p> <p>۳- اعضادن هر ذات کندیسنه معلوم اولان برادرلر حرمت و اونلر ایله مشورت ایتمک مجبوردر .</p> <p>۴- منأ و مناد مهم بر شی استخبار ایدلر کده جمعیت و برادرلر اخبار ایتمک مجبوردر .</p> <p style="text-align: center;">جمعیتک جزالری</p> <p style="text-align: center;">۱- ۶</p> <p>۱- کندی نامه طرح اولان معاوت تقدیرته تک منتظماً اعلامسته هر اعضا مجبوردر .</p> <p>۲- جمعیت جزای تقدیرن اعضا منأ تقدیرکم و بره بیلیر. اشو جزا جمعیتک مرکز عمومی بندن حکم اولور. سانسوار اعدام جزاسه حکوم اولور. جاسوس جمعیتک اسرار بی میدانه چیکاران یا خود جمعیت شرور و برتدر . اعدام جزاسی مرکز عمومی تک تصدیقیه اولور.</p> <p style="text-align: center;">کریک مسئله سی</p> <p>فرانسه بیتمی منجواننده خارجیه ناظری موسیویتونک مهورانندن موسیور دی قوشمن طرفدن کریده داتر واقع اولان استیضاحه جوانا دول سامیه بنده اوج نقطه تک قرار کیر اولدیغی بیان ایله دیکی یازسدن کن تلفرافلردن استکلاشلتی و بیکن کسون کلن یازس شر بیلری بو اوج نقطه تک :</p> <p>اولا - کریده بولان دول سامیه مساکوریک تخلیف سی ۷۲ عوزیده ختامیدر اوله جی قدر .</p>	<p style="text-align: center;">شیافت :</p> <p>۱۸ - مسافرین کرام شرفه و بریلن اولکن شیافتده قرال شارلر ایبراملور فرانسوا ژوزف ایله آرشیدوق فرانسوا فردناند و ژوزیه لری شرفه اوله رق اداره افتاح ایلمی و قوشم و حکومت اوله تناسبات حسنه اوله ستمک کندیسنه . یک زیاده منظم اولدیغی سویله کدن سوکرا ایبراملورک تعدادی همرو طالبی و تکلیفک حرق و تمالیسی بئنده انادات سیمانهده بولمیشدر .</p> <p>آرشیدوق طائله قرالی شرفه اداره افتاح ایلمی رومانیایله آوستریا آراسینده حتماً جاری اولوب اساس شالیست و سیمینه ستمه بولان مناسبات قوشم نادمه تک برقات دهها تأدیغی مستلزم بولان بریاتی ایبراملور فرانسوا ژوزفه تقسیم و تبلیغ ایتمکله منضم اوله بیتمی بیان ایلشدر .</p> <p>بولورک و دایم تر برلیق . ۱۹ - برلس بولور معینهده بولسان مأمورین ایله خارجیه مأمورینه برای وداع بر خیات کندیسه ایتمیشدر. خارجیه ناظری موسیور بولورک کرک و مطبیه ، کرکه عام صلح و مسالته اجرا ایلمی اولدیغی غصبات مرکزیده بیتمی تاکی برناطق ایراد ایشدور .</p> <p>چوایا ایراد ایله دیکی نقطهده برلس بولور خارجیه ناظرینک اوزون مدت موقتی محافظه ایله حکومت و حکمداره خدمت مرکزیده ایضا ایلمی بکنکی بیتمی ایشدور .</p> <p>بولانوا . ۲۰ - جاز عود بندن اول (تاده) فرقه سی طرفدن برلس اولان بر شیافتده حاضر بولمیش و وطن پرورانه برناطق ایراد ایلشدر .</p> <p style="text-align: center;">•••••</p> <p style="text-align: center;">ادونه ده • آدلفیا • اختلال قومیته سی</p> <p style="text-align: center;">بروغرانی</p> <p>جمعیتک مقصدی - بو مقصد ته صورتله تامین اوله جی - تخلیف - تخلیفک صورت اجراسی - و ملائف - جمعیتک جزالری .</p> <p>اوزون کوروده بومورمه مساندیقاری اینجنده قاجریانل غرا تفککلیشک دروست ایدلسی اوزدرسه تمیق اولسان تحقیق ساندیه « آدلفیا » نامیه بر بوم جمعیت قسادیسنک کشف اولوبدیغی یازمش و بروغرانی دروست ایدلر بکنکی ده مسولیه بولک یزی ایلریده نشر ایدمک بکنکی علاوه ایشمن ایدک . ایسته بولورک بروغرانیک بر صورت مترجمه بی نشر ایلورزه بروجرامک اینی ترجمه ایدلر مش اولدیغی اشتراف ایدرزه . مع منایه ترکیه و روسیه به مساوی درجهده و ایتمه واقف بر ذاته دیگر بر ترجمه دهنا ایدر بولمدهدر . ایشباب ایدرسه روسیه مثنی دخی دوج ایلمه بکنر .</p> <p style="text-align: center;">جمعیت برغانیه نظامنامه سی</p> <p style="text-align: center;">۱ -</p> <p>۱- جمعیت برغانیه ، المنفاس خفیه دن مرکب اولوب بو جمعیتک اعضا لریته « آدلفی » بیتمی « اخوت » نسبه اولور .</p> <p style="text-align: center;">۲ -</p> <p>۲- جمعیت برغانیه تک مقصدی منافع برغانیه بی</p>
--	---

ΕΚ 5: Σίλβρι'νιν Çanda köyünde kurulan Adelfiya Cemiyeti Nizâmnâmesi'nin ilk sayfası. [BOA DH. ΜΥΙ., 10-2/31, lef 19]

